

RDEČI PRAPOR

Izhaja
v Ljubljani
vsaki petek.

Glasilo jugoslov. soc. demokracije.

Naročnina zveša: Za avstro-ogrske kraje za celo leto 5.44 K, za pol leta 2.72 K, za četrt leta 1.36 K. — Za Nemčijo za celo leto 5.96 K, za pol leta 2.98 K, za četrt leta 1.49 K. — Za Ameriko za celo leto 7.28 K. — Posamezne številke stanejo 10 vin. — Reklamacije so poštnine proste. frankirana pisma se ne sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo.

Štev. 6.

V Ljubljani, dne 9. februarja 1906.

Leto IX.

NASLOVI:

Za vse dopise, rokopise, pisma, tičoča se lista: **Uredništvo „Rdečega Prapora“, Ljubljana.**

Za denarne pošiljatve, naročila, reklamacije, inserate i. t. d.:

Upravništvo „Rdečega Prapora“, Ljubljana.
Židovske ulice št. 5/I.

Škof Jeglič in politika.

Pogostoma so že slovenski klerikalci trdili, da so popolnoma neodvisna stranka, neodvisna tudi od škofa, ki ga katoličani pač spoštujejo in slušajo kot cerkvenega glavarja, ki se pa ne meša v politiko in ne upliva v nobenem oziru na stranko. Verjel jim ni nihče, ker je bilo vedno preveč očitno, da je dr. Jeglič vrhovni zapovednik stranke. Strastni fanatizem ljubljanskega škofa, združen z manjjo, ki jo imajo mnogi ljudje, da se ne sme nič zgoditi brez njega, je dobro znan; ve se tudi za preveč slučajev, v katerih je dr. Jeglič direktno posegal v politiko; ali kadarkoli se je kaj takega reklo klerikalcem, so odgovarjali, da je pač škof tudi državljani in da bi bilo proti svobodnim načelom, braniti njemu, kar je dovoljeno vsem drugim državljanom.

Ako bi bila stvar taka, bi bilo vse v redu. Gotovo: Tudi škof ima lahko politično prepričanje, tudi škof je lahko član politične stranke ali njen vodja, lahko aktivno sodeluje v politiki, lahko agitira — vse, kar hoče; ali ne v službeni lastnosti škofa, temveč kot privatna oseba. Ako gre na prižnico v šenklavsko cerkev, ima tam govoriti o evangeliju in ne o drugih rečeh; ako hoče z ljudstvom govoriti o političnih vprašanjih, naj gre na ljudski

shod kakor vsak drugi državljani, pa naj tam politizira, kolikor se mu poljubi.

Tako pa ne dela učenec jezuita Štadlerja, škof Jeglič. Političar in škof sta v njem zlita v eno celoto; tam, kjer naj bi bil samo dušni pastir, uganja strankarsko politiko, tam kjer politizira, se odeva s plaščem škofovske avtoritete. To pa je nedopustno z verskega in političnega stališča. Vera mora trpeti, ako se jo meša s posvetnimi reči in res se lahko opaža, da nikjer ni več resnične, čiste vere; v politiki pa mora biti ljudstvo neodvisno od vsakega upliva, ki ima drugačen, enostranski značaj. Kakor se ne more trpeti, da bi v politiki namestniki in okrajni glavarji s svojo uradno avtoriteto pritiskali na politično mnenje državljanov, tako je to tudi za škofa nedopustno. In če avstrijski škofje neprenehoma izrabljajo svoj uradni položaj v politiki, je to dokaz, da je sedanje razmerje med državo in cerkvijo nezdravo in da je privilegirani položaj katoliške cerkve škodljiv politični svobodi ljudstva. Resna svobodomiselnost politika mora torej biti protiklerikalna in delovati mora dosledno in nevtrudljivo, da se odpravi nezastlišane privilegije, ki jih ima pri nas katoliška cerkev.

Na te misli nas navaja zadnje pastirsko pismo gospoda Jegliča, ki je — skoraj bi rekli seveda, zopet politično. Pastirsko pismo, beseda dušnega pastirja! — bi moralo govoriti vernikom o rečeh, v katerih so katoličani podrejeni škofom. Po naravi stvari ne morejo biti to druga kakor verska vprašanja, kajti v drugih rečeh ni nobenega razmerja med pastirjem in čredo in v drugih zadevah niso katoličani odvisni od svojih škofov. Ali v svoji prevzetnosti predpisuje gospod dr. Bonaventura slovenskim vernikom tudi njih po-

litično prepričanje in delovanje, proti čemur se mora odločno protestirati.

Letošnje pastirsko pismo je posebno jezuitsko. Za predmet svojega razmotrivanja si je izbral vprašanje, ki zanima danes v politiki pač vse duhove, — s čemur hoče loviti dobre duše — ki pa vendar ne spada v pastirsko pismo. Ravno zato ne, ker je politično. Gospod Jeglič filozofira namreč o splošni in enaki volilni pravici. To ni nič drugega, kakor navadna špekulacija. Komur ne ugaja pastirsko pismo, se mu bode reklo, da je sovražnik splošne in enake volilne pravice; med njenimi pristaši pa se najde vsaj nekaj navivnih ljudi, ki porečejo: Glejte, škof tudi zagovarja splošno in enako volilno pravico; to je lepo; torej je vendar prijatelj ljudstva. Tako računa dr. Bonaventura. Ali ta račun se ne vjema. Ako hoče don Jeglič pisati o volilni reformi, naj napiše brošuro, ali pa serijo člankov. S svojim delom pa kompromitira pastirski list in volilno pravico.

Tendenca zadnjega škofovega koncepta je naperjena v glavnem proti socialni demokraciji. To je skoraj čudno; saj so v škofovi palači doslej vedno gledali nekako z ironskim prezirom na socialno demokracijo in škofov «Slovenec» je pisal o njej, kakor bi je na Slovenskem pravzaprav ne bilo. Kaj se je zadržala vladiki in njegovim satelitom naenkrat tako velika in nevarna, da jo mora pobijati v pastirskem listu?

Nedvomno se je zgodilo nekaj takega. Škof se poslužuje proti socialnim demokratom taktike, ki je že dobro znana in se jo označuje z besedami: «jemati veter». Ker so socialni demokratje pristaši splošne in enake volilne pravice, jim je treba izpodkopati tla s tem, da se markira klerikalno prijateljstvo

Listek.

Hans Kirchsteiger:

Pod spovednim pečatom.

Z avtorjevim dovoljenjem poslovenil E. Kristan.

Dalje.

VI.

Ko se je kaplan povrnil v vas, je ležala že črna, hladna noč nad strehami in nad cesto. Kakor pošast z mnogimi ognjenimi očmi se je dvigala gostilna s svojim širokim pročeljem. Iz vseh oken je padal oster soj v molčečo temo. Čad in tobakov dim, pomešan s potnim soparom stiskajočih se parov je prodiral sukaje se na prosto. Prav blizu je bilo treba priti, da se je slišalo pojoče klavrne glasove gosel, ki so napolnjevali hišo. Le semintja je zabučala troblja skozi cepetanje plešoćih nog.

Župnišče je ležalo že v temi, ko je prišel Herzog truden na smrt domov od svojega bolniškega obiska.

Celo okna obedovalnice so bila nocoj izjemno temna, le v spalnici gospoda župnika je gorela luč. Pred pol ure je prišel nekoliko se opotekajoč od svatovske pojedine; drugače bi ga bila spremila godba domov in kakor je bil plemenit, bi bil moral dati za to forint napojnine. Temu pa se je hotel izogniti. Sicer pa je bila postavila kuharica tisto luč na župnikovo mizo, ker je čakala na svojega dobrega gospoda, že odkar je odzvonilo večernico. Saj mu je rada privoščila dobrote svatbe, ki niso veljale ničesar, ali če bi bil izostal prav predolgo, bi bila godrnjala, ker je bila v skrbi za župnikovo zdravje.

Pred preprirom s svojo gospodinjo pa je imel mož miru sveti strah. Gotovo bi bil danes še ostal v gostilni, ker je bilo

zanj, ki je poročil par, vse zastonj. Ali godrnjaóe kuharice v bližini se je bati bolj kakor nemilosti škofa v daljavi.

„Jej, gospod župnik, kako lepo je to, da ste že tukaj! Ali vas nič ne boli glava? Skuhala sem vam čaj, da se vam popravi želodec“.

Župnik je hotel pravkar reči nekaj, pa se je izpodtaknil na pragu in bi bil kmalu padel v temno vežo, da ga ni zadržala previdna kuharica.

„Sakrabort!“ se je znesel nad nevljudno stopnico. Ako ne bi bil imel dobrosrčne kuharice, ne bi bil nocoj našel vrat, pač ker je bila veža tako temna.

Med kuhinjskimi vrati pa je potegnil roko izpod kuharicine in s prisiljenim dostojanstvom je pristopil k mizi, na kateri je gorela luč. Vsekakor niso vedele župnikove noge, da so že tako blizu mizi, kajti

do iste pravice. Ali v take namene je pastirsko pismo prav slabo sredstvo. Med socialisti in med klerikalci je velika razlika, katere milostljivi gospod škof ne omenja, ki pa obsega vse. Socialni demokratje se bojujejo in so pripravljeni, bojevati se s skrajnimi sredstvi, klerikalci pa nimajo ničesar drugega, kakor dolgočasno patetične tirade. Ako bodo delavci, če se res potrgajo druge vrvi, stavkali za splošno in enako volilno pravico, bi radi vedeli, kaj bi storili klerikalci. Ali bodo morda popi čitali maše in litanije?

Splošna in enaka volilna pravica pa je v škofovem pastirskem listu sploh samo vaba, na katero naj bi se vjele lahkoverne in dobrodušne ribice. Glavni namen njegovega sestavka pa je drugi. Gospod Bonaventura začenja s polemiko proti socialni demokraciji; a vsi dobri katoličani bi morali želeli, naj bi bil ostal s temi ekspektoracijami doma, ker se je ž njimi milostljivi, a zelo nevedni škof samo blainiral. Pokazal samo toliko, da nima nobenega pojma o socialni demokraciji, o njeni teoriji in znanstveni podlagi. Cesar človek ne pozna in ne razume, o tem naj tudi ne piše. Ako pa hoče pisati o kakšni stvari, jo mora najprej temeljito preštudirati, pa če je desetkrat škof. Seveda se v seminarju ni učil socializma; a če misli, da se ga lahko nauči iz «Slovenca» in iz «Katoliškega obzornika», se kruto moti.

Nekaj rešpektja je pač dobil pred socialno demokracijo, ker že piše, da si bodeta stala nasproti dva svetovna nazora: socialno-demokratični in katoliški. Nekaj je že resnice glede dveh taborov, v katerih se bodo s časom koncentrirale bojne čete, le da stvar gospodu škofu ni jasna in da zlasti ne pozna glavnih nagibov, ki ločijo gospodarske in politične stranke. Vera ni tukaj prvotna stvar, temveč sekundarna.

Moti se pa gospod škof tudi, ako misli, da oslabi s svojimi pastirskimi pismi socialno-demokratično koncentracijo. Ta je od takih konceptov popolnoma neodvisna. Kar vodi delavstvo — in v naraščajočih trumah tudi inteligentno delavstvo, vse, kar je odvisno od kapitalizma — v socialno-demokratični tabor, je železni zakon potrebe, ki ga škof lahko za nekaj časa potemni s svojimi deklamacijami, ki ga pa nikoli ne spravi iz sveta, razven če bi iznašel čudovito sredstvo, da odpravi kapitalistični družabni red: tega pa ni pričakovati; ker pri gospodu Jegliču ne vidimo take duševne kapacitete in pa, ker mu je ta družabni red popolnoma všeč.

Druga naloga, ki jo ima izpolniti škofovo pastirsko pismo, je pa čisto navadna, lahko bi se reklo «jadovska» reklama za klerikalno časopisje. Da postanejo pastirska pisma

miza je začutila tak sunek, da se je stresel lesteneč na njej.

Na drugi strani se je zbudila kuhinjska Micika, ki je bila v solzah zaspala v kotu pri ognjišču. Presrčno je plakala, kajti kaj rada bi bila šla na ples, a za uslužbenca iz župnišča ni mesto na plesišču. Hlapci se seveda niso zmenili za to strogo prepoved pa so jo na tihem popihali, ali uboge Micike ni pustila kuharica iz oči. Zato jo je sedaj poslala v posteljo. Ko se je Micika, zaspano rekši „lahko noč“, odstranila, je začel gospod župnik prazniti svoje žepe, ki so bili še globlji kakor kaplanovi. Ocvrt zrezek, pol piščanca brez perotnice, četrt race, kos srne, ki se ji je še poznalo omako, rumeno in rujavo torto, ki pa sta bili tako zlepljeni skupaj, da je dobil gospod župnik rujavo rumene prste, je potegnil iz žepa.

„Prečastiti, zakaj pa vendar ne pazite bolje? Najbolj sem se veselila na torto.“ V tem je kuharica že obrisala z ruto prste, ki jih je molil župnik daleč od sebe. Potem

v dvajsetem stoletju reklamni letaki za katoliška tiskovna podjetja, tega tudi ne bi bil nihče mislil v prvih časih krščanstva. Ali tudi to je dobro. Še nekoliko takih pastirskih listov, pa se začno odpirati oči tudi po najbolj skritih hribovskih vaseh: še nekoliko Jegličev, pa sploh ne bode treba pisati pastirskih pisem, ker jih ne bode čital nihče več.

Gospod škof se boji socialne demokracije in bobna reklamo za klerikalne časopise. S tem pa pokazuje tudi pot vsem tistim, ki razumejo, kakšna nevarnost tiči v klerikalizmu in ki jim je res na tem ležeče, da se vodi odločen boj proti mračnjastvu.

Socialna demokracija mu leži v želodcu. Krepčajte torej socialno demokracijo! S klerikalnim časopisjem hoče zatreti nasprotnika, ki mu je najbolj neprijeten. Pospešujte torej socialno-demokratično časopisje! Razširjajte ga, agitirajte zanj, pazite na to, da čita vsak tovariš socialno-demokratične časopise in da jih naroča. In če naredite svoje časopisje močno in veliko, tedaj naj gospod Jeglič le piše politična pastirska pisma!

Državni zbor.

Ako bi bilo naše življenje kaj drugega, kakor strastno, besno, skoraj brezdušno poganjanje za vsakdanjim kruhom, brezobzirna konkurenca, bitje in vzhihovanje; ako bi odsevalo v naše dneve le nekaj žarkov starega grškega solnca; ako bi večna lepota le nekaj veljala v naši vsakdanjosti: Danes bi moral ves avstrijski svet čutili slavnostni dih svetovne zgodovine, kajti danes je izvenreden, velepomemben dan.

Avstrijski državni zbor se zopet shaja. Dolge božične počitnice so minile.

Dostikrat so se že odprle duri bele palače na Franzensringu in časopisi so pisali dolge uvodnike. Kajti prostor v listih je bilo treba napolniti. A vse je bilo brez pomena. Državni zbor je bil navadna mašina, ki je metala iz sebe vsprjetne zakone, ali pa je bil njen mehanizem pokvarjen in kolesa so neprijetno hreščala, peresa so škripala, navidezno je stroj delal, rezultata pa ni bilo. Zanimali so se zanj ljudje prav tako, kakor za kakšno senzacionalno porotno razpravo ali za kako blazno burko v gledališču.

Ali sedanji dnevi v državnem zboru imajo zgodovinski pomen. Kajti novo zasedanje parlamenta ima preresno nalogo, da naredi prvi in najvažnejši korak za n izogibno preustrojstvo te države, da postavi konstitucijo na novo podlago, da odloči usodo volilne reforme. Nič ne more zanimati javnosti spričo tega parlamenta, kakor volilna reforma. Kdor ima kolkaj političnega občutka, čuti

mu je obrnila žep ter je z žlico postrgala sladko vsebino.

Izurjena kuharica je pokusila in kritizirala vsaki kos, oprta ob mizo, pa je včasih nagnila gornje telo, kakor bi se tudi ono pečalo z gastronomskimi študijami.

„Gospod župnik je gotovo že zaspan; kar pojdite v posteljo,“ je dejala pa je prišla takoj z eno roko lesteneč, z drugo pa ljubega gospoda in tako sta, večkrat se spodtaknivi, srečno prelezla stopnice in dospela v spalnico. Župnik je poskusil, sezuti čevlje, ali noga ni hotela slušati in nikakor ni mogel zadeti zajca.

„Le sedite, gospod župnik, tako bode bolje“, ga je potolažila pa je pokleknila in mu je z vajenimi rokami potegnila škornje z nog, pri čemur pa bi bil gospod župnik kmalu padel s stola. Končno je vendar srečno počival v postelji.

„Sakrabort, zdi se mi, da še nisem molil večernice!“

danes, da se bližamo velevažnim, usodepolnim dnevom. V sedanjem zasedanju predloži vlada volilno reformo. To je gotovo, to je obljubljeno. Napovedal jo je Gautsch, potrdil je to cesar pri raznih priložnostih. In vprašanje je le: Kako bode ravnal državni zbor? Ali postane splošna volilna pravica zakon po končanih mirnih, stvarnih razpravah v državnem zboru, ali pa zahrumi prej po celi državi potres, čigar posledic ni mogoče uganiti in določiti? Kajti nekaj gotovega je v tem procesu. Splošna in enaka volilna pravica mora postati in postane pravica v državi. Tega ne prepreči nobena sila. Ako ne pojde gladko, pojde pa v boju. Delavstvo je izrazilo svojo voljo, in ta volja je železna. Velikanske manifestacije delavstva po celi državi niso bile prirejene za šalo, temveč so bile resen izraz nevpogljive volje avstrijskega proletariata vseh narodnosti, da doseže prvo, najvažnejšo politično pravico, ker brez nje ne pride do drugih pravic.

Ako so prišle stranke v državnem zboru do treznega izpoznanja dejanskih potreb, tedaj je proces jako enostaven. Vlada predloži svojo reformo, državni zbor jo vzame v razpravo, debatira, glasuje, pa jo sprejme s potrebno večino. In kar sestavlja zbornica poslancev, nič ni mar gosposki zbornici, sprejme poslednja, kar ji predloži prva. Da cesar potrdi novo postavo, je brezdvomno. To je najmodrejši pot. Nič na svetu ni tako modro, kakor storiti, kar je potrebno in kar mora biti.

Ako pa stranke v državnem zboru nimajo potrebnega razuma, tedaj bode pot drugačna, ali končni rezultat more biti enak. Ako ne stori državni zbor sam svoje najnujnejše naloge, tedaj bode moralo delavstvo pomagati. In z vso potrebno resnostjo ponavljamo danes, ko se bliža ura odločitve: Delavstvo je pripravljeno na vse in če mora Avstrija doživeti dramo političnega štrajka, jo bode doživela tako gotovo, kakor drži proletariat svojo besedo.

Delavce pozivamo, naj pripravijo, kar bi bilo še treba pripraviti. Skoraj gotovo se nam zdi, da postane štrajk res potreben, kajti v Avstriji živimo, opraviti imamo z avstrijskimi strankami. Delavci naj se pripravijo tako, da jih štrajk ne preseneti. Kar je še treba opraviti, naj opravijo kmalu. Urejeno mora biti vse tako, da štrajk, danes napovedan, jutri lahko začne. Pred vsem naj se delavci tudi aprovizionirajo.

Ako nas preseneti državni zbor z večjo modrostjo kakor upamo, ne bode nihče zadovoljnejši od nas. Nikoli nismo želeli boja; ali kadar je potreben, se ga ne ustrašimo. Socialna demokracija je pripravljena, da bi bil le državni zbor tako!

* * *

Hotel je vstati, pa je takoj zopet padel nazaj.

„Pojdi, pa mi prinesi brevir in diurnum.“

„Oh, gospod župnik, tega gotovo ne zahteva več naš gospod Bog“, je vgovarjala kuharica.

„Čenča neumna, kaj veš ti, kakšna je naša duhovniška dolžnost! — Da, da, naš stan je težak.“

Prinesla mu je, kar je zahteval. Ali takoj so se mu začele vrteti črke pred očmi, ravno tako kakor veseli fantje in dekleta tam v gostilni.

„Deus in — in — adju — ju — —“ je začel; ker se je spomnil na kaplana. „Ali je kaplan že doma?“

„Že od opoldan ga ni.“

„Kje se pa ta zopet vlačí, pa še kadar mene ni doma. No, čakaj, jutri mu razložim rezidenčno dolžnost. Seveda, seveda, vedno veselo. Čemu pa imam kaplana, ako ne ostane doma? — Deus in — adjujuju —“

Razven najvažnejšega vprašanja — volilne reforme, ki jo predloži vlada meseca svetana — ima državni zbor v tem zasedanju rešiti starostno zavarovanje privatnih uradnikov, obrtno reformo in zakonsko predlogo o rekrutih. Na prvi seji je bila že skoraj tradicionalna — debata o dnevnem redu. Vlada bi rada dobila najprvo rekrute pod streho; zato je bil ta načrt prvi na dnevnem redu. Češki radikalni poslanec Choc je predlagal, naj se prej razpravlja o starostnem zavarovanju privatnih uradnikov. Toda njegov predlog je bil odklonjen. Začela je razprava o rekrutih. Prvi je govoril Prašek, za njim pa neizogibni grof Sternberg. Napadal je volemno ministrskega predsednika barona Gautscha, kateremu je očital, da ima njegov zet, ki je dodeljen avstrijskemu poslanstvu v Parizu, izvenredne dohodke in protekcije. Baron Gautsch se je takoj oglasil za besedo ter je ogorčeno protestiral proti Sternbergovi trditvi, rekoč, da ima njegov zet prav tisto plačo, ki je predpisana za njegovo službo.

* * *

Italijanski poslanci mislijo interpelirati vlado zaradi omejitve občinske avtonomije v Trstu. — Zakonski načrt o italijanski fakulteti v Roveretu je vlada umaknila, ker se bode še pogajala z italijanskimi poslanci. Poslanec Vuković bode interpeliral zaradi avstrijsko-srbskega konflikta.

Okrajna bolniška blagajna v Trstu.

Konec.

Vendar pa je ta država silno ponosna na svojo socialno politiko in kadar se je vpraša, kaj je pač že storila tako znamenitega, se pobaha z — zavarovalnicami za nezgode in z okrajnimi bolniškimi blagajnicami. Ta ponos pač ni zelo opravičen. Oba zavoda pomenita prav malo za materialno povzdigo delavstva, in oba sta tako urejena, da ne zadostujeta niti za najskromnejše zahteve. Odkodnine, ki jih dobé bolni in ponesrečeni delavci, so skrajno male in niti ne zaslužijo tega imena. Vrhutega pa je po zakonu določen delavcem vse premajhen upliv.

Država se je postavila na navidezno pravično stališče, da morajo imeti v teh govorih upliv tisti, ki jih vzdržujejo. Zato daje volilno pravico v zavarovalnice in v bolniške blagajne delavcem in podjetnikom. Na oko je to zelo nepristransko, v resnici pa je popolnoma neopravičeno. Stvar je ravno taka, kakor z indirektnimi davki; veleindustrialec jih odnese v davčni urad in ima zato posebne politične pravice, a v resnici so jih plačali

to — rium mu — e — e — cum tende — — —

„Kaj neda, prečastiti, danes ste se pa jezili?“ mu je vpadla kuharica v marljivost.

„Jezil? Ker ni kaplana domov? A, jezi se — — —“

„Ne, ne.“ Ni mu dala časa, da bi bil končal. „Saj mislim, pri svatbi.“

Župnik je zatisnil oči in, čeravno ga je bolela glava od razmišljanja, je vendar sedaj preišljeval, zakaj naj bi se bil jezil. Jedi so bile dobre, pivo je bilo pač slabo, zato pa je pil vino, in vse zastonj. Resnično se ni spomnil, zakaj naj bi se bil jezil. In kar je glavno: Mlinar je poplačal že vse do zadnjega vinarja za župnišče; nevestin izpit, oklice, vse spise, poroko, veliko mašo in spremstvo, dasiravno je porabil topot za merilo svojih računov svojo lastno štolnino prvega razreda.

Kuharica pa le ni popustila: „Seveda ste se morali jeziti, pa še močno. Saj je

vendar konzumenti, torej v veliki večini delavci. Tako je tudi z doneski za bolniško blagajno. Nekaj mora plačati delavec, nekaj pa podjetnik. V resnici pa plača vendar vse delavec, kajti tisti znesek, ki ga vplača mojster, je moral tudi zaslužiti delavec s svojim delom. Ta znesek je pravzaprav samo en del delavčeve plače. Zato bi bilo opravičeno, ako bi bila uprava teh zavodov popolnoma v delavskih rokah, tembolj ker so bolniške blagajne namenjene delavcem in je že s tega stališča neopravičeno varuštvo podjetnikov nad delavci.

Za dosego reform v tem oziru je seveda potrebno politično delo, kajti obstoječi zakon je mogoče izpremeniti samo zakonodajnim potom, v parlamentu, politično. In to je nov dokaz, kako važna je politična organizacija za delavce.

Ali tudi v sedanjih razmerah bi bilo marsikaj lahko drugače, kakor je.

Za bolniško blagajno imajo delavci volilno pravico poleg podjetnikov. Toda povsod se lahko opazuje, da skušajo nasprotniki odjesti delavcem njih zastopstvo tudi v delavskih volilnih razredih in ravno v Trstu so imeli nasprotniki ves čas srečo v tem oziru. Sreča morda ni pravi izraz, kajti navadno so korigirali svojo srečo. Dejstvo je, da je bila tižaška okrajna bolniška blagajna vse do zadnjega časa v rokah vladajoče nacionalno meščanske klike, delavci pa niso imeli nobene besede v upravi. Poleg tega, da je vladajoča stranka izrabljala svojo moč tudi nekorektno, so bili že tudi delavci nekoliko krivi, ker se niso dosti zanimali za ta zavod, ki je za nje vsekakor dosti važen.

Že večkrat se je slišalo, da stvari v tržaški bolniški blagajni niso tako v redu, kakor bi morale biti. Tudi blagajna je bila vladajoči stranki sredstvo za pospeševanje njenih koristi. Ali protekcija je držala močno roko nad kliko in na noben način se ji ni moglo priti do živega. Šele lani se je končno posrečilo socialnodemokratski stranki, dokazati vladi, da je v gospodarstvu bolniške blagajne mnogo gnilega in tedaj šele se je porabilo radikalno sredstvo. O tem smo pisali že v pretečenem letu.

Sedaj pa so stvari v bolniški blagajni toliko urejene, da jo lahko zopet prevzame lastna uprava iz rok vladnega komisarja.

V kratkem bodo volitve za odbor blagajne in delavci bodo poklicani, da oddajo svoje glasove. To je jako važen moment v socialnem življenju tržaškega delavstva, kajti sedaj se mu ponuja priložnost, da pridobi upravo blagajne. Stari greh mlachnosti se tetos ne sme ponoviti, temveč delavci morajo napeti vse moči, da zmagajo pri teh volitvah.

imela nevesta venec na glavi, ko je plesala. Še tam me ni bilo, pa vendar vem. In sama sem se jezila tako, da bi bila najrajši šla tja, pa bi ji bila strgala venec z glave.“

„Kaj? Kaj pa še! Venec gor, venec dol, mlinar je plačal poroko. Pusti me spati sedaj,“ je godrnjal v postelji.

„Glejte, gospod župnik, za tako ni več venec. Še celo košata je Cenka. To poznam. Ali morda tudi tega ne verujete? O, dobro veste, ali jaz nimam vašega zaupanja. Da, to je hvala za to, ker nimam nobenih skrivnosti pred vami, ker vam povem vse, kar se zgodi v župniji. Daleč pridete, čeprav ne smem biti zaupna z vami. Kdo pa je odkritosrčnejši pred vami, jaz ali kaplan?“

Tako bi bilo šlo to še dolgo. To je vedel župnik iz izkušnje dolgih let. Takemu izlivu deviške žolči njegove kuharice je sledil vselej cel teden, da ni izpregovorila besedice in redno je moral tedaj popustiti župnik radi ljubega miru. Tedaj se je vsako

Ako so složni in delajo, lahko zmagajo, in zato morajo zmagati.

Za delavce ne more biti vseeno, kdo odločuje o njihovi usodi, kadar obole! Kakor blagajna ne sme postati molzna krava za brezvestne ljudi, ki bi jo hoteli samo izkoristiti, tako mora biti tudi ona skrajno pravična napram bolnim udom. Na tako pravičnost pa delavci le tedaj lahko računajo, ako imajo sami vodstvo blagajne.

Čas do volitev bode menda kratek, zato je treba izrabiti vsako uro. Prva naloga, ki jo imajo sedaj organizirani delavci, je agitacija, zlasti pri takih tovariših, ki se še ne zanimajo dosti za stvar. Tem je treba odpreti oči, da izpoznajo važnost tega zavoda. Pri volitvah bode potreben vsaki glas, kajti tudi nasprotniki bodo napeli vse moči in znano je, kakšna sredstva jim navadno služijo.

Obenem pa tudi priporočamo sodrugom, naj pridno razširjajo naš list, ki pojasni v prihodnjih številkah še natančneje pomen bolniške blagajne. Ako bodo delavci vpoštevali te nauke, tedaj naredo velik korak naprej.

Politični odsevi.

Penzijsko zavarovanje privatnih uradnikov. Dolga leta že zahteva delavstvo, da se uvede v Avstriji splošno zavarovanje za starost in onemoglost, kakršno imajo že davno po drugih državah. Ali vse je bilo doslej zaman, kakor sploh niti vlada, niti državni zbor privilegirancev nista imela doslej smisla za socialno-politične naloge. Dr. Körber je predložil, preden je odstopil, državnemu zboru nekaj »program«, po katerem bi se imelo izdelati zakon za starostno zavarovanje. Toda tisti program je še vedno program in vlada samo obljubuje, da bode »v ne predolgem času« predložila zakonski načrt.

Državni zbor, ki daje že zadnje dihe od sebe, se je pa hotel pred svojo smrtjo vendar še pokazati »socialno-političnega« in je vzel na obravnavo zakonski načrt o zavarovanju privatnih uradnikov, ki ga je predložila vlada že 21. majnika 1901. Bilo bi veliko bolj umestno in praktično, ako bi se bilo to združilo s splošnim zavarovanjem. Ali v Avstriji ni navada, da bi se zgodilo, kar je najbolj pametno in tako je prišel načrt sam zase v zbornico. Dobil ga je socialno-politični odsek v roke in ta ga je izdatno poslabšal. Znižal je starostne rente, podaljšal je karenčno dobo, zato pa je — zvišal doneske zavarovanih. In končno je še določil, da se ima za onemoglega smatrati samo tistega, ki ne more prav ničesar več zaslužiti, torej, ki je nesposoben — recimo — tudi za

nasprotje raztopilo na kuharičino zadovoljnost. In nocoj bi že tako rad spal! Zato se je udal, pa je priznal Cenkinu stanje. Ali s tem je rekel samo A, kuharica pa je hotela sedaj vedeti tudi B.

„Moj Bog, kdo pa je bil neki?“

„Žagarjev Mihec je. Sedaj pa mi daj mir.“ In s tem se je obrnil k steni. Kajpada je bil Miha, saj mu je nekdo povedal. E, kdo pa? Tega že sam ni več vedel. Ako bi ga vprašala kuharica drugi dan, ko bi se spomnil, da mu je Cenka sama vse priznala pri splošni spovedi, tedaj mu ne bi bila izpulila skrivnosti z razbeljenimi kleščami. Ali kuharica je poznala svojega dobrodušnega gospoda. Sicer je bila tudi danes njena radovednost še nezadovoljna in bi bila še kaj dosegla, a spanec, ki ga je krepčalo vino, je imel končno vendar več moči nad župnikom, kakor je more imeti celo kuharica.

Dalje prih.

pisanje adres. Te določbe so neizmerno tesnopsne in prikazujejo pravi značaj «socialno-političnega» odseka, ki skrbi le za to, da ne bi bilo treba podjetnikom preveč plačati, ne pa za to, da bi bili uslužbenci zadostno zavarovani. Tudi državi pride stvar zelo poceni; po načrtu ji ni treba niti vinarja doprinesati za penzijski sklad.

V smislu zakona je privatni uradnik vsaki uslužbenec, ki ima mesečno plačo in uradniški značaj, nadalje vse uslužbene osebe, ki opravljajo samo ali pa vsaj pretežno duševno ali višje delo. Všteva se trgovsko pomožniško osebje in delovodje v tovarniških podjetjih. Zakon velja tudi za javne uslužbence, izvzemši dvorne in državne, ako nimajo nikakšne penzije. Na korist podjetnikom ne velja zakon za osebe izpod 18 let, za take, ki imajo manj kakor 600 kron letnega dohodka in za uradnika nad 65 leti. Moški uradniki, ki so na dan, ko stopi zakon v veljavo, nad petdeset let, ženske uradnice, ki so takrat nad štirideset let stare, ne bodo zavarovane, temveč dobe, ako dosežejo 65. leto, ako popolnoma onemorejo ali pa če so celo leto brez službe, samo vplačane premije s tremi odstotki nazaj. Kdor dobi že vsled kakšne druge službe višje rente, ne dobi zavarovalnine; ravno tako je ne dobi, kdor ima službo v inozemstvu.

Rente, ki jih določa zakon, so prav malenkostne in lahko se slutiti, kako slabo se misli urediti šele splošno zavarovanje. Načrt, ki ga je bila predložila vlada, je razdelil vse uradnike v tri razrede in je določal:

Renta za

Letna plača	onemoglost (5 let)	starost (35-40 let)	udove (10 let)
600—1200 K	600—	900—	300—
1200—2400 »	900—	1350—	450—
nad 2400 »	1200—	1800—	600—

Tisti, ki ne bi bili vplačevali premije celih 35 do 40 let, bi bili dobili nižjo starostno rento. Odsek pa je rente znižal in sicer takole:

Renta za

Letna plača	onemoglost (10 let)	vsako (dalje) leto	starost (40 let)	udove (10 let)
600—900 K	180—	9—	180—	90—
900—1200 »	270—	13.50	270—	135—
1200—1800 »	360—	18—	360—	180—
1800—2400 »	540—	27—	540—	270—
2400—3000 »	720—	36—	720—	360—
nad 3000 »	900—	45—	900—	450—

Za sirote določa odsekov načrt 25—50 odstotkov rente. Kdor je dovršil 30. leto, nima po tem načrtu nobenega upanja več na starostno rento; ako bi jo hotel doseči, bi moral doživeti 70. do 90. leto. Ako onemorejo, dobe le tedaj, ako so že 10 let zavarovani.

Naravnost neverjetno je, kako je odsek izpremenil določbe glede rente za onemoglost. V vladnem načrtu je bilo rečeno: «Do invalidne rente pa nima pravice tisti, kdor zasluži z delom, primernim svojim delavnim močem, znesek, ki presega invalidno rento, do katere bi imel pravico.» Odsek pa je naredil iz tega, da do invalidne rente nima pravice, kdor je zmožen, zaslužiti toliko. Torej, ako ima še desno roko in levo oko, da se lahko kaj piše, nima pravice do rente, čeravno mu živ krst ne da službe!

Socialni demokratje so podali več predlogov, s katerimi naj bi se zboljšalo ta klavni načrt.

Italijanska vlada je padla. Po zadnji ministrski krizi, ki je nastala vsled nasprotstva zbornice proti bivšemu ministru za zunanje zadeve, je Fortis rekonstruiral svoje ministrstvo, pa se je v torek zopet predstavil zbornici. Ta pa je z veliko večino zavrgla zaupnica. Nad svojimi lastnimi pristasi je našel Fortis, ki je vodil popolnoma nejasno, iz liberalizma in klerikalizma zmesano politiko, dosti nasprotnikov in po jasni nezaupnici, ki jo je dobil, mu pač ni ostalo nič drugega, kakor d misionirati.

Klerikalna revolta. Na Francoskem se sedaj lahko vidi, kako lepo soglašajo klerikalne besede s klerikalnimi dejanji. «Katoli-

čanstvo je kultura,» kriče moderni farizeji in prsti so jim kar prekratki, kadar prikazujejo na brezbožnike, ki se potegujejo za svoje pravice, pa se tudi bojuje za nje. Kolikokrat smo slišali tudi modrega drja. Kreka, da se socialne demokracije ne sme priznati in podpirati, ker — tako trdi dr. Krek — ni mogoče doseči njenih ciljev brez krvave revolucije. Človek bi torej mislil, da so katoličani najmiroljubnejši ljudje, ki posebno ne morejo videti kapljice krvi. Pravi katoličan ne ubije niti bolhe, ako ga grize. A glej! Na Francoskem se puntajo katoliški klerikalci proti postavi; nič jim ni mar, da teče kri in če bi mogli, bi spravili celo deželo v revolucijo. Zakon o ločitvi cerkve in države, ki ga ne morejo klerikalci dovolj oblatiti, je pravzaprav cerkvi zelo prijazen in določa, da se ima raznovrstno cerkveno imetje izročiti verskim občinam, ki se ustanove. Država bi bila ravno tako rekla, da je tisto premoženje narodovo, pa bi bila sama določila, kako naj se ga porabi. Klerikalci sami niso nikoli tako rahločutni, ako morejo dobiti premoženja v roko. Država je mnogo milejša. Da se pa more izvršiti dotično zakonsko določbo, mora država imeti inventar cerkvenega imetja. Te dni je torej začelo inventariziranje po cerkvah. Jasno je, da to ne škoduje ne veri, ne cerkvi, temveč za poslednjo je naravnost koristno. Ali mili klerikalci, ki niso mogli preprečiti neljubega jim zakona s svojimi intrigami, so mislili, da onemogočijo izvrševanje postave, pa so se uprli inventariziranju. V cerkvi sv. Klotilde v Parizu je pričakovala oborožena klerikalna četa državnega uradnika, ki je prišel z maloštevilnimi spremljevalci, da opravi svojo nalogo. Pri cerkvenih vratih ga je napadla, pa ga je tako razmrevarila, da so ga morali odnesti v bolnišnico. Oblast je bila prisiljena, poklicati oboroženo silo na pomoč; klerikalci pa so napadli tudi vojake, razbili so cerkvene klopi pa so metali kose proti vojaštvu, tolkli so policijskega prefekta Lepena in v cerkvi so vprizorili krvav boj, kakor v krčmi, kadar se štepejo pijanci. 80 ljudi je bilo deloma težko, deloma lahko rannjenih. S tem je pravljica o blagem značaju klerikalizma vnovič raztrgana in vsi misleči imajo nov dokaz, da se gre klerikalcem samo za njih neomejeno vlado, a vse besede o ponižnosti, blagosrčnosti, poslušnosti so same prazne, slepilne fraze. Blagi naj bi bili ljudje, kadar jih klerikalizem tare; ponižni naj bi bili do samozatajevanja pred popi. Za kutarje pa vse to ne velja. Oni hočejo biti gospodarji sveta, in če se ne zgodi vse tako, kakor hočejo sami, tedaj razbijajo, pa se puntajo. Pa so še tako predrzni in trdijo, da je to Kristusova vera!

Socialni demokratje v Nemčiji bi morali imeti zopet enkrat grozen strah. V pruski gosposki zbornici kujejo načrte, kako bi ugonobili socialno demokracijo. Bismark je bil, naj se sodi o njegovi politiki kakor se hoče, mož velike volje in nenavadne moči. Zedinjenje Nemčije je bilo vsekakor veliko delo in če se tudi odračuna vse pogodnosti tedanjih razmer, se vendar lahko zapiše še dober del uspeha na Bismarkov račun. A ta mož, ki je vstvarjal in vničeval in zmagoval, da se je čudil svet, je moral v brezmočni jezi gledati in trpeti, da so bila zaman vsa slepstva, ki jih je rabil proti socialni demokraciji, katero je sovražil bolj kakor vse na svetu. Niti s sramotno postavo proti socialistom ni opravil ničesar; stranka se je razvijala in je naraščala, Bismarkova zvezda pa je bledela in ko je bil on sam že togoten puščavnik brez upliva, je stopala socialna demokracija zmagoslavno po svoji poti navzgor. Kar pa se ni posrečilo Bismarku, to bi radi izvršili degenerirani epigoni, katerim ni ostalo od Bismarkove moči nič drugega, kakor plešasto sovražstvo. Veliko akcije so začeli v pruski gosposki zbornici, v zbirališču vseh sovražnikov napredka in svobode, v muzeju mumij iz preteklih časov, trkajočih na polne mošnje in okrašenih z rdečimi orli. Tam so interpelirali vlado kratko in jedrnat; ali

misli, da zadostujejo sedanje postave v boju proti domovini sovražni socialni demokraciji? V oklepajih priporočamo našim narodnjakom vseh barv, naj si zapomnijo to karakterizacijo, da nam ne bodo jutri zopet pripovedovali, kakšni patriotje so nemški socialisti. — Interpelirali so torej. In Bülow je odgovorjal. Povedal jim sicer ni tega, kar so želela njih srca, namreč da naredi izjemne postave proti socialistom, ali grmel je, kakor da je pruska zbornica gledališče, v katerem se predstavlja kako spektakeldramo. Kar kurja polt obhaja človeka. Kakšni barbari morajo biti tisti socialni demokratje! Ali Bülow misli vendar, da jim pride s sedanjimi postavami do živega.

Obžalovanja vredna Nemčija, ki ima take državnike! Saj vidi celi svet, da se trudijo gospodovati, kar le morejo, da bi iztrebili socializem. V vsakem boju s kapitalizmom je vsa oficielna moč Nemčije na strani izkorščevalcev. Nemško pravosodje je, kadar sodi socialnemu demokratu, tako okrutno, kakor so ruska vojna sodišča. Pa jim vendar vse skupaj nič ne pomaga. Kako si neki domisljajo uničenje socialne demokracije? Dva faktorja sta, ki bi jih bilo treba ugonobiti: Socialistična ideja in pa ljudi, ki jih navdihuje in vodi. Uničevati ideje, to je pač malo težka reč. Tudi ideje izginejo, kadar ni več tal, iz katerih bi njih korenine zajemale redilne snovi. Ali ubiti se jih ne da. Ljudi pa? Na Nemškem je danes nekoliko milijonov socialnih demokratov, in če bi poskusili možakarji iz gosposke zbornice, pohrustati tiste nepregledne množice, bi se jim peklenko pokvaril želodec. Njih komedija prikazuje torej samo onemoglo jezo in socialna demokracija se ji smeje.

Z rešitvijo ogrske krize torej vendar ni nič. Resnično: Stvar je že kaj dolgočasna. Večno se ponavljajoča motiva: «Poravnava na obzorju», pa zopet «Poravnave so se razbile» — to ni ne veselo, ne diplomatsko, ne politično, ne modro, to je samo dolgočasno. Le da je tako dolgočasje v politiki draga stvar, ker gre na račun razvoja in napredka narodov. Ko je bil Andrassy v zadnjem času prvokrat zopet pri cesarju, je odšel z dvora kakor vtelešena uganka. Potem se je izvedelo, da je dobil poslanstvo, ki naj ga naznani koaliciji. Slišalo se je, da glavne zahteve koalicije niso izpolnjene v poročilu krone, da se torej najbrže razbije vse. A stvar se je zasukala: Koalicija sprejme vladarjeve pogoje za podlago obravnave. In že je bila sestavljena nova ministrska lista. Koalicija naznani kroni svoje nove, znižane zahteve. Kakšne so, tega zopet ne vé nihče. Vse te reči se vrše skrivnostno, v nekem ministerioznem mraku, kakor da niso nič mar ne ogrskim ne avstrijskim narodom. Naenkrat se izjasni tema, ali ne, kakor da bi posijalo solnce vanjo, temveč kakor da se je v črni noči zabliskalo pa se pokaže noč še temnejša kakor je. «Kralj je zavrgel pogoje koalicije.» Kaj se to pravi? Kadar se dva poravnata, je pač tako, kakor pri vsaki kupčiji: Eden ponuja, drugi zahteva, popušča ta, popušča oni, dokler se ne domenita. Ako torej nove zahteve koalicije ni o vseč kroni, bi to po sodbi navadnih podaniških možgan se ne bilo nič hudega. Krona sedaj pač stavi svoje nove pogoje. — Ali ne. V visoki avstro-ogrski politiki je to drugače. Tu se pogajajo z namenom, da eden popolnoma zinaga, a drugi da se vda v vsem. Mi siromaki ne razumemo takega «poravnanja». Ali tako je. Včeraj so godli muzikantje, danes je pa pepelnina sreda. Krona je odklonila pogoje koalicije in kot posledico nam slikajo, da se odgodi ogrski državni zbor do decembra, ali pa da se ga razpusti, ne da bi se razpisalo nove volitve. Torej poskus z nezakrpanim absolutizmom. Ako je to resen namen, bi bilo vendar dobro vedeti, kdo svetuje vladarju take reči. Zadnje leto je pač pokazalo, kako velika je razburjenost na Ogrskem. Koalicija gotovo nima tistih splošnih simpatij, o katerih deklamira; ali z absolutizmom

sploh ne bode simpatiziral nihče. S tako politiko se napeljuje le vodo na mlin šovinizma. Če pa nastanejo na Ogrskem nove homatije, ne more biti to niti avstrijskim narodom vseeno. Lepo bi se zahvalili, da bi morali plačevati stroške za kdove kakšne pustolovščine zaradi devetdesetih nemških poveljevalnih besed, za katere se briga ljudstvo ravno toliko, kakor za lanski sneg!

V srbski skupščini je bila daljša debata o srbsko-avstrijskem razporu. Ministrski predsednik Stojanović je odgovarjal, da je morala srbska vlada ravnati kakor je ravnala, da varuje neodvisnost Srbije. Za besedo se je oglasilo več govornikov, ki so imenovali ravnanje vlade pravilno; izražali so pa tudi mnenje, da bi bilo v interesu Srbije želiti, da se doseže sporazum z Avstrijo. Rezolucija, ki priznava ravnanju vlade pravilnost in ga odobrava, je bila sprejeta. — Srbija je pripravljena, storiti prvi korak, da se doseže sporazum na podlagi formule, da se izpremeni v srbsko-holgarskem zveznem ugovoru tiste točke, ki bi ovirale trgovinski ugovor z Avstrijo.

Turška vlada je odgovorila na belgijsko zahtevo, naj izroči Belgiji na smrt obsojenega Jorisa, ki je izvršil znahi atentat na sultanu, da ne stori tega.

Domače stvari.

Naša žurnalistka. Ko so z glasnim bum-bum in tamtam snovali v Ljubljani društvo žurnalistov, je objavil «prvi jugoslovanski list», glasoviti «Slovenski Narod» serijo člankov o važnosti časnikarskega poklica. o njega visokih nalogah plemenitosti in podobnem. Potrpežljivi papir je potrpel vso tisto švadronarijo in tiskarsko črnilo je storilo, kar se je zahtevalo od njega. Uspeh se je pokazal; doneski za društvo so prihajali od vseh strani, blagajničar je imel toliko dela, da ga je komaj opravil, pisec tistih reklamnih člankov pa se je hudomušno smejal, kakor vselej človek, ki se mu je posrečilo. speljati ljudi na led. Na mnogoštevilne ustanovnike pač niso vplivale tirade o znamenitosti žurnalistovskega poklica, temveč misel, da je za reklamno — pozitivno in negativno — časopisje potrebno. Navihanemu avtorju je bilo menda tudi vseeno, kaj mu ljudje verujejo, kaj pa ne; da je le dosegel svoj namon. Ali če se tolko trobi o časnikarski plemenitosti, je vendar vredno pogledati, kakšna je v resnici. Opazuje se seveda lahko vsak dan. Te dni pa je sam po sebi malenkosten slučaj podal priložnost za vsestransko opazovanje. Pretečeni teden sta bila v Celju in v Žalcu dva shoda o volilni pravici. Takih shodov je seveda prav mnogo in nihče se ne bi čudil, ako bi jih meščanski časopisi enostavno zamolčali. Saj tudi mi nimamo dosti prostora, da bi poročali o vseh. Toda buržoazni listi niso molčali; pisali so — sicer kratko, ali — infamno. Da se bolje razume tisto pisarijo, je treba omeniti sledeče: Oba shoda je sklicala socialno demokratična stranka, na obeh je govoril sodrug E. Kristan. Razume se, da so bile sanje volilne reforme jedro obeh referatov. Ravno tako naravno je, da je bilo treba vteteljiti potrebne reforme in pojasniti stališče političnih strank. Da so nemški nacionalci nasprotniki volilne reforme, je znano. Torej je govornik kritiziral njih politiko in njih intrige; a da niso med Slovenci sami odkritosrčni prijatelji splošne in enake volilne pravice, je tudi znano; torej je govornik kritiziral tudi njih politiko. Zelo umevno je, da se je moral dotakniti tudi šovinizma — in zgodilo se je tako. Sedaj pa oglejmo poročila. V Gradcu izhaja nek ponedeljski list, ki je objavil hitro brzjav o celjskem shodu, v katerem hvali socialno demokratičnega govornika na vse pretege. Nemško-nacionalnemu glasilu se je zdelo koristno, prikazati stvar tako, kakor bi bili socialni demokratje nastopili proti Slovencem. pa je zato enostavno zamolčalo govornikovo kritiko o nemško-nacionalni politiki in o

nemškem šovinizmu. ter je in usum delphini dalo socialistu toliko poveljevalnih apitetov, kolikor jih ima komaj na kupu, kadar piše o «velikanih» svoje lastne stranke. «Der namhafte Führer der slovenischen Sozialdemokraten.» «ein Mann, der das Instrument der deutschen Sprache meisterhaft beherrscht», «die ätzende Lauge . . . , die werbende Kraft, welche seiner Rede innewohnt . . . » Neolojalnost tega poročila je očitna; hvaliti nasprotnika na podlagi falzifikacije njegovih besed je pač ravno tako infamna, kakor falzifikacija sama. V Celju pa izbaja tudi slovenski list «Domovina». Ta je sploh zamolčal celjski shod, dasiravno je bilo na njem tudi več slovenskih nacionalcev in je bil gospod Rebek celo izvoljen v predsedništvo; zanimivo je tudi, da so nacionalni Slovenci živo aplavdirali. Pač pa piše «Domovina» o shodu v Žalcu. A kako? Ljudstvo je pazno poslušalo, ljudstvo je odobravalo . . . a kdo je sklical shod, kdo je govoril — o tem niti besedice! Ali je to lojalno? — Ni se čuditi, da pisari sedaj tudi «Slovenski Narod» o teh shodih, a ta ošabni list, ko se vedno baha s svojimi obsežnimi informacijami, piše o dogodku v Celju na podlagi notice — v celjski «deutsche Wacht»! Kajpada, tako ima vsaj priložnost, da napada socialne demokratje: ako bi se sam informiral, bi bilo trebe več zofistik, nekoliko več truda. «Slovenec» pa ve samo, da se je v Žalcu po shodu — nemški pelo. Da so delavci-pevci najprvo slovensko zapeli, da je bilo njih nemško petje internacionalno, tega ne sme povedati, saj drugače ne bi mogel izvajati, da so socialni demokratje germanizatorji. Da se poje v slovenskih cerkvah latinsko, to ga nič ne boli. Taka je naša žurnalistika!

Ljudska knjižnica v Ljubljani. Na ljubljanskem magistratu se zbira že več let knjige za namenom, da se ustanovi v Ljubljani javno ljudsko knjižnico, o kateri se je že večkrat razpravljalo. Občina je nameravala, v dveh letih ustanoviti in otvoriti tako knjižnico na mestnem trgu. Da pa bi se pospešilo stvar, je sklenilo društvo «Prosveta», da ustanovi začasno samo tako knjižnico, ki bi imela prostora menda v sedanji restavraciji «Narodnega Doma». Ako se uresniči to namero, bi jo bilo iskreno pozdraviti, kajti tisti sloji, ki čutijo potrebo izobrazbe, a nimajo takega premoženja, ali takih dohodkov, da bi si mogli sami nabaviti dosti knjig, nimajo danes takorekoč nobene priložnosti, da bi kaj čitali. Licealna biblioteka ima druge namene, pa tudi nima takih prostorov, da bi mogli širši krogi kaj čitati tam. Licealna biblioteka — to bodi pri tej priložnosti tudi omenjeno — je kar pomilovanja vredna. Njena čitalnica je pravzaprav pisarna knjižničnih uradnikov in če pridejo trije, štirje ljudje obenem, ki bi radi kaj studirali, ni prostora ne zanje, ne za kustosa in skriptorja. Ne vemo, ali je še kje na svetu javen knjižničen zavod v tako žalostnih razmerah, kakor edina naša znanstvena knjižnica. V resnici je to že škandal in če se v tem oziru ne ukrene kmalu kaj v popravo, bi bilo prav dobro, da bi se enkrat sesli ljudje, ki se poslužujejo biblioteke, da se posvetujejo, kako bi se na poklicane faktorje nekoliko čvrsteje priti-nilo. A to le en passant. Kar pa se tiče ljudske knjižnice, je stvar tudi nujna, kajti brez knjig ne more biti izobrazbe. A naše upanje je precej žalostno, kajti «Prosveta» menda tudi ni bogata in brez denarja je težko urediti dobro knjižnico. A biblioteka bodi dobra, ali pa nikakršna ne. Če je tudi v začetku bolj skromna, da je le izbrana. Ako bode imela kaj dobrih knjig, se ji ne bode treba bati za obiskovalce. Ravno v nižjih slojih jih najde dovolj. V tem oziru imamo dobre izkušnje v naših strokovnih društvih, ki storé po svojih skromnih sredstvih za biblioteke več kakor marsikatero bogato meščansko društvo. In če ne bode takoj v začetku vse polno čitateljev, se tudi ni treba ustrašiti. Na vse se morajo ljudje privaditi. A na biblioteko se privadijo prav kmalu.

Tržaški magistrat je dobil zopet udarec od vlade. Doslej je izvrševal magistrat v Trstu posle politične oblasti prve inštanice in okrajno šolsko nadzorstvo. Vlada mu je sedaj odvzela te posle ter jih je izročila vladnemu komisarju, ki dobi pri namestništvu poseben odsek. Vlada ni vteteljila svojega odloka, pač pa je lahko razumeti razloge njenega koraka. Občinski svet je protestiral in poziva na lepakih občinstvo, naj ga podpira v boju za «občinsko avtonomijo». Današnji vladajoči krogi v Trstu so lahko razburjeni, ali občinstvo pač nima nobenega povoda, da bi podpiralo magistratno kliko, ki pokriva z besedo «avtonomija» najbrutalnejšo samolastnost. Tiranija občinskih veljakov nima nič opraviti z občinsko avtonomijo. Sploh je danes občinska avtonomija samo fikcija, ker v sedanjih občinah ne odločujejo občine, to se pravi vsi občinarji, temveč samo klike. In če je bila tista avtonomija, ki danes obstoji v občinah, nekdanja morda vteteljena, so se danes razmere tako izpremenile, da postane neko diferenciranje potrebno. Tudi v drugih panogah se je posle, ki so bili nekdanj v eni roki, razdelilo, kadar so tako narasli, da je postala razdelitev potrebna. Nekdanj je imela občinska avtonomija namen, varovati občinarje prevelikega vpliva države; bila je varstveno sredstvo. Danes pa so nekateri deli te «avtonomije» le še sredstvo za brutaliziranje posameznih delov občine in zato je remedura neizogibna. Vladni komisarji sicer niso aparat, s katerim bi se moglo definitivno rešiti to vprašanje, temveč poiskati bode treba vse drugačna sredstva, ki bodo lahko jamčila za svobodo vseh; ali danes nimajo socialni demokratje nobenega povoda, da bi podpirali take koterije, kakršna je tista na tržaškem magistratu in v boju med rotovžem na Pizazza grande in med vlado ostanejo lahko popolnoma nevtralni.

Shodi.

V Spodnji Šiški je bil v petek, dne 26. m. m. železničarski shod z dnevnim redom: «Koncesije železniškega ministrtva». Shod je bil izvenredno dobro obiskan. Sploh se opazuje zadnji čas na državnih in na južnih železnici naraščajoče zanimanje za organizacijo, pa je upati, da se to še poveča. Nekaterim gospodom je to zelo neljubo in znani postajni načelnik Gutman v Ljubljani je že začel terorizirati ljudi. Prav prijazno mu svetujemo, naj ne uganja burk. Ako ljubi mir, ima za to izvrstno sredstvo: Naj da sam mir železničarjem in naj se ne briga za njih društva in za to, kar delajo izven službe. Potem ga noben maček ne opraska. Ako ne, zna biti pa tudi drugače.

Na shodu v Šiški je poročal sodrug E. Kristan. Razložil je, kako je prišlo do zadnjega boja na državnih in na privatnih železnicah ter je dokazal, da je pripisati uspeh edino organizaciji železničarjev. Seveda je dosedanji uspeh premajhen, a železniško ministrtvo je obljubilo, da izpolni tekom treh let še razne druge želje, ki so jih železničarji naznanili v mnogostevilnih prošnjah. To pa se zgodi le tedaj, ako bode močna organizacija lahko podpirala zahteve. Zl zo je treba kovati, dokler je vroče. Prva naloga je sedaj za železničarje, da z vso močjo izpopolnijo svojo organizacijo. Kako se hoče zlorabljati železničarje, se je pokazalo ravno v Ljubljani, kjer so na državni železnici sestavili nekako deputacijo, da bi se bila šla zahvalit železniskemu ministrtvu za pridobitve, in sicer v imenu železničarjev, ki pa niso ničesar vedeli o taki deputaciji in ki jih tudi ni vprašal nihče. Žalostno je, da so med železničarji še taki elementi, ki se dajo tako izigravati proti interesom lastnih tovarišev. Kak premarljiv uradnik jim pravi, naj se gredo priklanjat v imenu železničarjev in takoj so pripravljeni! Do svojega cilja pač ni prišla tista deputacija in pohvale ni prinesla seboj. Na progi so že izvedeli za njo in železničarji so jo povsod

pozdravljali tako, da ne bodo nikomur povedali tega. V Amstettnu jih je pa že čakal telegram, naj se vrnejo, odkoder so prišli. In vrnili so se, ne tako ponosni, kakor so bili odpotovali.

Shod je tudi sklenil, da se združijo podružnici Ljubljana in Spodnja Siska v eno.

Celje. V nedeljo, dne 28. m. m. ob 10. uri dopoldan je bil ljudski shod pri »Zelenem travniku«. Predsednikom je bil izvoljen sodr. Majcen. namestnikom pa g. Rebek. O volilni reformi je poročal v obsežnem, dve uri trajajočem govoru sodrug Kristan, ki je briljantno opisal situacijo v Avstriji in jasno dokazal, da je splošna in enaka volilna pravica neizogibna potreba ne le za delavce, temveč tudi za državo. Parlament, ki se snide v torek, ima res zgodovinsko nalogo, a če ji ne bode kos, bodo govorili delavci. Navzočih je bilo tudi nekaj pristašev meščanskih strank. Govor je naredil na vse zborovalce velik vtisk. Shod je sprejel resolucijo, ki ponavlja zahtevo splošne in enake volilne pravice, in obljubljuje, da nastopi delavstvo za njo, ako treba, z vsemi sredstvi.

Zalec. Tukaj smo imeli v nedeljo, dne 28. m. m. velik ljudski shod; pravi se namreč res lahko velik. V tem malem trgu se ne zbere zlepa toliko ljudstva, kakor ga je bilo na našem shodu, kjer niso našli niti vsi udeleženci prostora v veliki dvorani. Zbrali so se delavci in kmetje, moški in ženske. Zanimanje za volilno reformo je pri nas res veliko. Za socialno demokracijo so tukaj zgodnja tla, še več takih shodov bi bilo treba, kakor je bil nedeljski. Govoril je sodrug Etbin Kristan iz Ljubljane. Žal nam je, da nam ni mogoče podati natančnejšega poročila o tem velezanimivem govoru, ki so ga zasledovali zborovalci z napeto pozornostjo. Natančno je govornik razložil sedanji volilni red, ki ga tudi kakor za ironijo imenujejo volilno »pravico«, ter njega posk dice v gospodarskem in v političnem oziru. Opisal je tudi položaj v državi in zbičal je brezvestno nacionalno ščevanje, da je bilo veselje. Končno je vtemeljil potrebo splošne in enake volilne pravice ter označil posledice, ki jih je pričakovati od nje v političnem, narodnem, gospodarskem in kulturnem oziru. Shod je sprejel sklep, da se zahteva nepopačeno splošno in enako volilno pravico, če bi bilo treba tudi z najostrejšim bojem. Shod je končal ob pol 6. uri.

Trst. V proslavo obletnice ruske revolucije se je vršil velik shod naših italijanskih sodrugov v nedeljo 21. jan. v Politeama Rossetti. Govorila sta Arturo Labriola in Pittoni. Shod je bil impozanten glede števila obiskovalcev in vsebine govorov.

V soboto, dne 27. m. m. zvečer se je vršil javni ljudski shod v delavskem domu. Tukaj je govoril sodrug Skerbič in Petejan. Sodr. Kermeij pa je fungiral kot predsednik. Shod je bil dobro obiskan. Z novo, mlado in revolucionarno Rusijo misli in čuti z vso dušo ves omikani in zares napredni svet; ako ostanejo naši narodnjaki — ki havzirajo s slovansko vzajemnosljo — doma, nas to ne moti v trenutku, ko izraža proletar solidarnost in bratski čut svojim občudovanja vrednim soborilcem onkraj mejnikov Velike Rusije. Zvezda ruskega carizma je obledela za večno, a na njega razvaline stopa zmagnosno s krepkim korakom ruski proletar. Naj živi, ruska revolucija!!

Dopisi.

Z Dolenjskega. Jako čudne razmere vladajo sedaj na postaji v Rudolfovem na Dolenjskem pod vlado gosp. Kiepacha. Mož se hoče baje izkazati delničarjem dolenjskih železnic zelo koristnega s svojo strastno varčnostjo, katera zadene jako občutno marsikaterega njegovih uslužbencev. Lahko si vsakdo misli, da taka službena vnetost gotovo ni zastoj. Pod tem famoznim gospodom mora čuvaj delati službo od 4. ure

zjutraj pa do 11. ure ponoči in to dan za dnevom, tako, da ima mož po 19urni službi samo 5 ur počitka! Razun tega mora še petrolej, katerega med službo zjutraj in zvečer za luč porabi, sam plačati. — Tako službo mora mož opravljati ob slabem vremenu in na mrazu brez potrebne obleke. Že celo leto prosjači, da se mu podeli zimsko suknjo, ali to je pri gospodu načelniku vse zaman. Štediti se mora za uboge delničarje! — Ali to še ni dovolj! — Človekoljubnost omenjenega gospoda seza še dalje. Imel je dotični čuvaj 200 metrov zemljišča, (Böschung), odkazanega za svojo porabo. Tudi to ni bilo gospodu načelniku všeč, pa je vzel možu to zemljišče. Ako pa se predrzne tak revež prositi gospoda Kiepacha za olajšanje službe, da bi bil vsaj vsako četrto noč prost, tedaj je ta gospod takoj pripravljen z odgovorom: »Saj ste dobili 5 krajcarjev poboljška, pa še niste zadovoljni, kaj pa hočete še več?« Nato pa gospod Kiepach ne pomisli, da je čuvaj poprej plačeval 3 gl. najemščine, sedaj jih mora pa plačati 5 gl. To je lep poboljšek, kajne, gospod Kiepach? — Pri tožbe pa tega gospoda tako razburijo, da zapodi človeka, kar z »marsch hinaus« iz pisarne! —

Društvene vesti.

„Krajna skupina zveze lesnih delavcev v Ljubljani“ je imela dne 21. januarja t. l. ob 1/2 10. uri dopoldan v Koslerjevi zimski pivarni svoj letoletni redni občni zbor, ki je bil jako dobro obiskan. Otvoril ga je predsednik sodrug Menart s primernim pozdravom. Po prečitaju zapisnika zadnjega polletnega občnega zbora, ki je bil vzet brez opazke na znanje, je računovodja sodrug Meden preciziral računске sklepe in sicer najprvo od zadnjega polletnega občnega zbora vsaki mesec posebej, potem za pretečeno polletje, končno pa za celo leto. Celoletna bilanca je sledeča: Skupnih dohodkov 3284 kron in 62 vinarjev. Izdatki: 1020 kron 38 vinarjev bolniške podpore, 186 kron podpore brezposelnim, 84 kron 23 vinarjev potovalne podpore, 20% odračun za lokalno blagajno iznaša 584 kron 80 vinarjev. Odračun za glavno blagajno iznaša torej 1409 kron 21 vinarjev. Vedeti se pa mora, da obsega ta odračun stavkini zaklad, da se iz njega pokrivajo izdatki za časopisje članstvu, kar iznaša okroglih 600 kron, potem iz njega dobivajo podpore k orožnim vajam poklicani člani, izplačuje se iz njega v slučaju smrti pogrebščina, na njegov račun se dopolnjuje knjižnica, dele se izvanredne podpore i. t. d. To poročilo se je vzelo z zadovoljstvom na znanje. Število članstva znaša ob koncu leta 302 nevštevisi člani, ki so odpotovali. Poročilo knjižničarja sodruga Kramarja je izkazalo, da ima skupina mnogo lepih slovenskih in nemških knjig. Med članstvom je opaziti, da se širi čim dalje več živo zanimanje za čtivo, kar je jako hvalevredno. Po zboru navedenem številu sej in shodov se lahko reče, da je v društvu jako živahno delovanje. Korespondent je moral pisati 103 pisma in dopisnice. Tudi poročilo sodruga Umeka o izvanrednem podpornem skladu se je odobrilo. Volitve novega odbora so imele sledeči rezultat: Ivan Umek, načelnik; Ivan Tokan, namestnik. Odborniki: Jakob Golar, Anton Stanovnik, Ivan Kočmur (tapetnik), Franc Mihel, Franc Meden, Lovrenc Gabršek, Franc Jagodič, Ivan Podkovšek, Franc Trškan, Tomaž Kavčič. V kontrolno komisijo so bili izvoljeni: Štefan Kuli, Franc Hlebs, Franc Verbič, Ivan Ženko in Ivan Povše. Na predlog odbora se je enoglasno sklenilo prenehati z naročevanjem »Slovenskega Naroda« z ozirom na njegovo protidelavsko in delavstvu sovražno pisarjenje. Dalje je bil storjen sklep, da se izplačuje petletnim članom iz lokalnega sklada na teden po 1 krono doklade k bolniščini; tako bode iznašala bolniška podpora do 5 let

6 kron 30 vinarjev, po 5 letnem članstvu pa 7 kron 30 vinarjev. Ta sklep stopi dne 1. maja t. l. v veljavo. O predlogu sodruga Gašparija, naj skupina naroči »Arbeiter Zeitung«, se je razvila med Gašparijem, Medenom in Tokarom precej živahna debata, katera se je slednjič končala na obojestransko zadovoljnost. Po rešitvi neke interne zadeve je dobil besedo sodrug Tokan, ki je opisal v daljšem govoru delo društva v pretečenem letu ter narisal daljno pot, delo in boje, ki čakajo ljubljansko mizarstvo in tapetniško delavstvo vsled predolgega delavnega časa, draginje, živil in stanovanj. Naposled se zahvaljuje starim odbornikom in predsedniku za njih trudapolno delo in vzpodbuja novi odbor na daljšo požrtvovalno vztrajnost. Njegov govor je bil vsprejet z gromovitimi živio-klici. Stari načelnik sodrug Menart se je v primernih in vzpodbujajočih besedah zahvalil tovarišem ter zaključil zborovanje ob 1/4 1. uro opoldan. V torek dne 23./2. se je novi odbor pri prvi svoji seji tako-le konstituiral: Jakob Golar, blagajnik; Franc Meden, računovodja; Ivan Kočmur, tajnik; Franc Mihel, namestnik; Ivan Tokan, korespondent. Knjižnico se je poverilo Jerneju Kramarju in Francu Rupniku.

Sodelavci! Na izid bilance, kakor na celo delovanje društva smo lahko ponosni in zadovoljni; urjevali smo si delavci vse sami in to je prav; ne potrebujemo nobenih koristolovcev iz uredništva »Slovenca«. Boje smo imeli in kdo je zmagal? Naša solidarnost in naša požrtvovalnost, in le naša solidarnost in naša požrtvovalnost bode zmagovala v bodoče. Vzajemno smo se podpirali, delajmo tako zvesto naprej. Naj se zreali med nami prava sloga, pravo bratstvo. Agitirajmo, dokler ni zadnji slovenski lesni delavec v naših vrstah in bodočnost je naša, ako kromamo vse naše delo z besedo »vstrajnost«.

Rectus.

Letno poročilo pekovske podružnice Trst. V nastopnem podamo poročilo o finančijem stanju podružnice Trst »Zveze pekovskih delavcev« v Avstriji.

Poročilo datira od 1. jan. do 31. dec. 1905.

Dohodki:

217 vpisnin po 60 vin.	K 130-20
6 duplikatov po 20 vin.	» 1-20
347 znamk I. razr. po 52 vin.	» 180-44
5732 znamk II. razr. po 68 v.	» 3897-76
1413 znamk III. razr. po 88 v.	» 1243-44
Globe pri knjižnici	» 3-26
Inkasiran račun	» 6-
Doklada centrale	» 84-

K 5546-30

Izdatki:

Brezposelna podpora	K 1342-
Potovalna podpora	» 27-
Bolniška podpora	» 839-
Podpora za ostale umrlih	» 40-
Organizacija in agitacija	» 47-
Tiskovine	» 168-20
Pisalne potrebe	» 35-99
Razno	» 37-46
Predavanje, naročbe	» 12-96
Knjižnica	» 54-20
Provizija blagajnika	» 161-29
Izdatki rezervnega zaklada	» 6-
Inventar	» 3-
Stanarina društvenega lokala	» 280-18
«Rdeči prapor»	» 99-20
Korektura Sešek	» 26-69
Prevod pravil Panek	» 4-
» » Skerbič	» 4-
Glavni blagajni	» 2358-13

K 5546-30

Blagajna mala v Trstu:

Dohodki:

Ostanek iz leta 1904	K 26-66
Pekovska veselica	» 87-37
Kavarna Union	» 100-
Darila sodrugov	» 24-99

K 239-02

Socialni pregled.

Trboveljska stavka.

Ko je začetkom pretečenega dela odšlo nekoliko rudarjev na delo, so nasprotniki že vriskali, češ, sedaj so socialni demokratje premagani. Organizacija stavkokazov pod poveljstvom gospoda Leba in njeno pokroviteljstvo v graščini je že mislilo, da se stresejo vsem zavednim delavcem hlače in da pohiti vse na delo. To je bila huda pomota, kajti že bližnji dnevi so pokazali, da je pač tudi v Trbovljah nekoliko takih ljudi, ki so pripravljani, bodisi iz strahu, bodisi iz dobičkaželjnosti, bodisi iz klečeplaztva zatajiti solidarnost s svojimi tovariši, da pa je ogromna večina trboveljskega delavstva zavedna in krepka, in če je ljudstvo sklenilo boj, da zna tudi vztrajati v njem. Lebovi «podporniki» so se pač trudili na vse pretege, da bi povečali število stavkokazov in ravnateljstvo jim je močno zaupalo; mislilo je, da pripelje Leb vsaj 800 rudarjev na «siht». Upanje je splavalo po vodi. Po časopisih so trobili danes, da je šlo 500 delavcev na delo, jutri, da jih je šlo 600, 700. Vse je bilo zagnano. Okrog 300 je bilo najvišje število, kar so jih spravili skupaj. A kdor jih je videl, je gledal čudež. Najslabši delavci so kazili stavko; to je sicer stara prikazen. Zenske, ki jih drugače nikoli ni bilo videti v rudniku, so hodile z lopatami okrog. A kar je največji skandal in o čemur se bode moralo na vsak način še govoriti, je to, da so rabili šolske otroke pri delu. Šolo so izpraznili in iz nje so naredili kasarno za orožnike in za vojake. Šest stotnih vojakov in do 120 orožnikov je bilo le v Trbovljah, 3 stotnije pa so prišle v Hrastnik. In zakaj? Celi prvi teden se ni kalil mir nikjer. A Lebovi jutaki so izjavili, da gredo le tedaj na delo, ako jih bodo varovali vojaki. In tako se je zgodilo. Imenitno je bilo gledati jih, kadar so jih vodili žandarji in vojaki z nasajenimi bajoneti z dela domov!

Stavkujoči delavci so delali svoje sale, drugače pa je ostalo vendar vse mirno. A nekaj časa je bilo videti, kakor da ta mir ni vseč nekaterim faktorjem. Sredi pretečenega tedna so naenkrat posamezni orožniki začeli provocirati. Pravimo izrecno posamezni, kajti videli smo tudi druge, ki so se obnašali zelo korektno. A posamezni so nastopali, kakor da so v službi družbe in kakor bi jim bila naloga, razbiti štrajk. Začeli so preganjati stavkine straže, ne le z grobimi besedami, temveč tudi s puškami in z bikovkami. Pazniki, ki so prihajali v dotiko s stavkujočimi, so se vedli sila grobo. Tudi vsi častniki menda niso vedeli, kako nalogo imajo. Tako je neki poročnik 27. pešpolka nagovarjal delavce, naj gredo na delo, češ, da itak ne dosežejo ničesar.

Ko se intrige podpornega društva niso posrečile in se število stavkokazov ni tako povečalo, kakor so nasprotniki mislili, je poskusilo ravnateljstvo drugo sredstvo. Odpovedalo je 36 delavcem delo in stanovanje. Tudi ta terorizem ni imel zaželjenega uspeha. Stavka je ostala neizpremenjena v Trbovljah, v Hrastniku in na Ojstrem.

V petek pa se je situacija izpremenila v drugem smislu. Do tistega časa je stala družba na stališču, da se morajo delavci vdati brezpogojno in da ne začne absolutno nobenih pogajanj. V petek pa so bili zaupniki brzojavno povabljeni na Dunaj. Družba je sicer

izjavljala, da sprejme zaupnike, a da se ne spusti v obravnave. Zaupniki sodrugi Čobal, Linhart in Dolinšek so se vendar odpeljali na Dunaj. In v soboto so res začele poravnave. V soboto je bil trboveljski ravnatelj Teuschert brzojavno poklican na Dunaj.

* * *

Rudarji so imeli vsaki dan shode v Trbovljah in v Hrastniku. Pokazalo se je, da vse intrige in mahinacije niso mogle vzeti poguma delavcem in delavkam. Posameznih izdajalcev je bilo pač nekoliko. Tupatam se je našla kreatura, ki je danes prišla k organizaciji po podporo, drugi dan pa je šel pod varstvom bajonetov na delo. Ali ogromna večina je ostala solidarna in na vseh shodih je bilo videti izvrstno razpoloženje. Skoraj vsi shodi so bili izvrstno obiskani. Po 3000 ljudi ni bilo nič nenavadnega na Lesjakovem vrtu. Niti pomanjkanje, niti hudi mrazi jim niso vzeli poguma.

* * *

Službo, ki jo zahteva stavka: straže, kontrolo i. t. d., so opravljali rudarji izvrstno, akoravno se jim je delalo velikanske težave. Najprvo je okrajni glavar zahteval, naj se ne postavlja straž. Dopovedalo se mu je, da je to absolutno potrebno zaradi evidence stavke. A pomagalo je šele, ko se mu je povedalo, da se zastraži hiše, ako sel prepove straže pri roveh. A tudi pozneje se jih je še oviralo. Dogovorjeno je bilo, da se naznani imena straž vselej vojnemu zapovedništvu, ki jih razglasi v «Befehlu», da jih patrole puste na miru. A zgodilo se je, da imena niso pravčasno prišla v «Befehl» in potem se jim je nagajalo, kar se je dalo. Pa tudi to ni razbuiilo stavke.

* * *

V torek, 6. svečana. Stavka je končana; jutri gredo rudarji v celem revirju zopet na delo. Shod, na katerem je bilo več kakor 4000 rudarjev iz Trbovelj in iz Hrastnika, je danes z vsemi proti enemu glasu sklenil, da se konča stavko.

Konec prih.

Socialistični učitelji na Bolgarskem so ustanovili svojo lastno organizacijo, ki je pristopila tudi bolgarski strokovni zvezi. Organizaciji pripada blizu 50 socialnodemokratskih učiteljskih krožkov, ki štejejo nad 550 udov. Med slovenskimi učitelji jih je še večina takih, ki mislijo, da bi bili nekako degradirani, ako bi se organizirali skupno z delavstvom, čeravno jim končno ne bode preostalo nič drugega, ako nočejo odkorakati v klerikalni tabor, kakor da postanejo socialisti. Seveda gori to izpoznavanje kaj počasi. Da so na Bolgarskem razmere same naredile iz učiteljev socialne demokrate, se vidi že iz tega, da se pripravljajo bolgarski učitelji na stavko.

Stavci v Splitu so bili 18 dni v stavki, ker lastniki tiskarn niso hoteli priznati tarifa. Zanimivo je, da so akcionarji splitskih tiskarskih podjetij sami patentirani «patriotje» hrvaške in italijanske barve in pa popi. Stavka je končala z zmago stavcev.

Iz stranke.

Socialistično časopisje. V Gracu izhajajoči «Arbeiterwille» je z novim letom prekoračil dnevno naklado 10.000 izvodov, ob nedeljah pa iznaša njegova naklada 16—17.000. Tak napredek v petih letih je bil mogoč le vsled tega, ker sodrugi na Štajerskem ne le čitajo svoj list, temveč tudi agitirajo zanj. To bi moral biti vzgled tudi slovenskim sodrugom.

VABILO

k

rednemu letnemu občnemu zboru „Občnega konsumnega društva“ v Idriji

vpisane zadruga z omejenim poročtvom

ki se vrši

dne 18. svečana ob 1. uri popoldne
pri «Črnem orlu».

Lnevni red:

1. Čitanje zapisnika zadnjega rednega obč. zbora.
2. Poročilo predstojništva o delovanju zadruga v letu 1905.
3. Poročilo računov za leto 1905 in razdelitev čistega dobička.
4. Poročilo nadzorst. in podelitev odveze nadzorstvu.
5. Volitev štrih članov, oziroma dveh namestnikov nadzorništva.
6. Revizijsko poročilo.
7. Predlogi predstojništva: a) prizidava mlina; b) prenos dispozitnega sklada v rezervni sklad; c) določitev glede terjatev pri nekaterih članih in skladiščnicah.
8. Potrdilo sklepov skupnih sej glede imenovanja poslovnih oseb.
9. Poročilo in sklep glede pristopa k velenakupni družbi avstrijskih konsumnih društev.
10. Predlogi, nasveti in pritožbe.

Za nadzorništvo:

Anton Kos l. r., zapisn., Ivan Straus l. r., predsed.

Vst. p. je dovoljen le z izkazom poverilnega lista ali pa s potrdilom o oddanih znakah.

Umetnost in književnost.

Naši zapiski. Prva številka novega letnika je izšla. Zanimiva in jedrnata vsebina priporoča to revijo najboljše. Poln zdravega sarkazma je uvodni članek «Testament starih». Sledi mu predavanje gospoda Dermote «Poglavje iz socializma», potem Karla barona Lewetzowa krasni članek «Rimski božji mrak». Pregled obsega politiko, socializem, tisk. Pod poglavjem «Književnost» so referati o knjigah «Iz naroda za narod», «Iskre», «Uvod do sociologije». Zadnja številka je nekoliko zakasnila vsled izprememb v administraciji. Poslej bodo izhajali «Naši zapiski» redno vsakega 15. v mesecu. Naročnina za celo leto 3 K.

Slovensko gledališče. V torek je bil vendar enkrat večer, o katerem je vredno poročati. Prvič Ibsenov «Sovražnik ljudstva» in Andrija Fijan iz Zagreba kot gost. «Sovražnik ljudstva» je ena tistih dram, ki ne bi smele manjkati na repertoarju nobenega gledališča, ki resno smatra dramatično nalogo. In da ga je slovensko gledališče, čeravno pozno, spravilo na oder, je hvale vredno. Čudno je, kako se sploh zanemarja Ibsena, po odrih, ne le pri nas. Ena najmarkantnejših pojav našega časa, človek, ki je enako velik mislec, kakor umetnik, zaostaja v dramskih razporedih za pritlikavci kakor Blumenthal in Kadelburg, in občinstvo, ki obiskuje gledališče, se ne spunta zaradi tega! Tudi slovenskemu gledališču ne bi škodovalo prav nič, ako bi se pogosteje zatekalo k Ibsnu. «Sovražnik ljudstva» je tipičen za velikega norškega pisatelja. V njem izreka avtor svoj «credo»: «Najmočnejši človek je tisti, ki je popolnoma sam.» Dokler nisi osamljen, te vežejo obziri, ki jih imaš na vse strani, pa izpodkopljuje tvojo moč. Kar izpoznaš, da je prav in dobro, tega vendar ne izvršiš, vsaj ne popolnoma, ker bi temu škodovalo, onemu ne bibilo prav. Kadar se ne moreš zameriti nikomur, ker si se že zameril vsem, tedaj si neodvisen in zmožen za veliko delo. Dr. Oton Stockman je izkusil gorje življenja, ali ohranil si je krepkoš, zaupanje in ljubezen do ljudstva. Svojemu rojstnemu kraju hoče pomagati z ustanovitvijo kopalnišča. Občina, kateri je na čelu njegov brat Ivan kot župan, je res ustanovila kopalnišče.

Sezidala ga pač ni tam, kjer je želel dr. Stockman; ali mestnemu prebivalstvu postane kopališče vir dohodkov. Stockman je tam kopališčni zdravnik. Toda s časom opazi, da ni vse tako, kakor bi moralo biti. Voda mu obudi sum. Ker sam nima potrebnih priprav, jo pošlje na vseučilišče na preiskavo. Tu izve, da je voda okužena in polna bakterij. Ko so napravili vodovod, ga niso tako visoko položili, kakor je on zahteval in sedaj prihaja ves smrad iz tovarn v vodo. Takoj sestavi poročilo kopališčnemu ravnateljstvu. Ali župan, njegov brat, mu ga vrne; tega se ne sme izvedeti, kajti popravki bi veljali najmanj 100.000 kron in kopališče bi se moralo zapreti na dve leti, preden bi bilo vse preurejeno. Kdo bi potem prišel v kopališče? Stockman protestira. Bolnikom, ki iščejo zdravja, se vendar ne more prodajati gnojnice in bakterij. Pa stvar sploh ni več tajna, ker jo je že povedal urednik «Ljudskega glasu» pa tiskarnarju Thomsenu, ki je tudi predsednik društva hišnih posestnikov. Vsi so mu obljubili svojo podporo. Thomsen mu pravi, da stoji za njim kompaktna večina. Župan zahteva, naj poda izjavo, da stvar ni taka, kakor se mu je zdelo v prvem trenutku. On je župan, brat pa je uslužbenec in mora slušati. «Oho!» meni dr. Stockman, «jaz imam svoje prepričanje»; ali brat mu pravi, da uslužbenec ne sme imeti prepričanja. Dobro, ako odbor ne sprejme njegovega poročila, ga da natisniti v «Ljudskem glasu». Urednik Hannstadt se veseli, zlasti ko mu dr. Stockman obljubi, da napiše še več člankov o stvari. Ali tudi župan pride v uredništvo, pa pripoveduje, kako drag bi bil popravek in da bi to škodovalo mestu, posebno hišnim posestnikom. Sedaj zatajita Thomsen in Hannstadt zdravnika. Dr. Stockman je presenečen. Ali nič ne de. Ako mu ne sprejmejo članka v list, ga natisne v brošuri. Toda Hannstadt ne prevzame tiska in nobena tiskarna v mestu ne stori tega. — Tako? Torej skliče shod, pa pové tam ljudstvu resnico. «Nihče v mestu vam ne da lokala za tak shod,» mu odgovoré. «Tedaj vzamem boben, pa pojdem po ulicah in na vsakem oglu razglasim resnico.» Vendar dobi po prijaznosti kapitana Holstera dvorano. Ljudstvo se zbere, ali na shod pridejo tudi župan, Hannstadt in njegov sodnik, pa Thomsen, pa govore, kako škoda bi imelo mesto, ako bi obveljala zdravnikova. Shod sklene, da dr. Stockman ne sme govoriti o predmetu. On pa nastopi in pravi, da hoče govoriti o drugem. Ne kopališče — cela naša družba je okužena in stoji na gnilih tleh. V svojem govoru karakterizira glupost «kompaktné večine» in sleparstvo voditeljev. Shod kriči, Thomsen predlaga, da se označi dr. Stockmana kot sovražnika ljudstva in shod sklene to. Kakor divjaki se udero za njim, ko odide z družino domov, pa mu razbijejo okna. Kopališče mu odpové službo, hišni gospodar stanovanje, njegovo hčer Petro, učiteljico, odslove, otroke mu pošljejo iz šole domov. Sumničijo ga, da je uprizoril vse le, da bi padle akcije kopališča, pa da bi jih on poceni nakupil. Besen požene podle duše s palico iz stanovanja. A zadovoljen je. Sedaj je sam in zato je močan. Ustanovil bode privatno šolo, v njej pa bode poučeval otroke, capine, kajti med njimi so največji talenti.

Dr. Stockmana je igral Fijan. Pravi užitek je bil, gledati ga. To je bil naiven človek, poln zaupanja, ki ljubi in sovraži tako, kakor mu je pri duši. Pri Stockmanovi ulogi sta dve nevarnosti: Da se ga idealizira, ali pa da se zaide v karikaturo. Ali Fijan je umetnik. Njegova igra je bila vseskozi gladka, naravna, elegantna, polna temperamenta, in v momentih najostrejših konfliktov je našel akcente prekrate elementarne moči. Župana je igral gospod Dragutinovič; ako bi se imelo klasificirati, tedaj: Dobro. Nemško bi človek imenoval tega malomestnega paša «ein Autoritätsprotz»; in to ni bilo dosti karakteristično izraženo. Zdi se nam, da bi

g. Dragutinovič lahko nekoliko poglobil to ulogo. Gospa Danilova (žena) in gospodična Krejsova (hči Stockmanova) sta bili dobri. Le od hčerke bi bilo semtertja pričakovati bolj energičnega izraza v detaljnem nastopu: zelo simpatična je bila njena igra v uredništvu. G. Lier je imel ulogo Thomsena. Ničesar se mu ne more prigovoriti; ali — v vseh ulogah je nekako enak. Nekateri kretnje se ga kar drže. Podobno je tudi z gospodom Nučičem, ki je sicer ambiciozen igralec. A nekakega «e» in «o» bi se moral odvaditi. Gospod Vedral je bil slaboten. Gospoda Verovšek in Danilo sta imela malo opravili.

Gledališče je bilo prav dobro obiskano. G. Fijan je dobil venec in toliko aplavza, da se je moral po štirikrat, petkrat zahvaljevati. In to ploskanje nam je bilo čudno! Vse je ploskalo — a vendar jih je bilo v gledališču, ki bi se morali zvijati pod bičem, ki ga je vihtel dr. Stockman nad njimi. Vsepolno Ivan Stockmanov, Hannstadtov in Thomsenov je sedelo v gledališču. Tam so aplavdirali; a v življenju ostanejo Stockmani, Hannstadt in Thomseni, kompaktna večina. «svobodumniki», «prvaki» in prijatelji ljudstva. . . . O Ibsen! Kaj pomaga tvoja umetnost? e. k.

V torek je bila, ako abstrahiramo od predigre in poigre k «Zupanovi Micki» — prva izvirna novost letošnje sezone na odru. To je Jak. Dolinarja burka «Cigani». Pod psevdonimom se skriva avtor, ki je že prej poskusil svojo srečo na ljubljanskem odru. V «Ciganih» je pokazal vsekakor napredek in če bi se bil potrudil nekoliko bolj, pa bi bil lahko iz svoje snovi naredil nekaj dobrega. O umetniški in literarni vrednosti novitete pač ni govoriti. Pri burki je kritika vedno nekoliko blažja, čeravno je pomota, da bi morala biti burka literarno ničvredna. Tudi v tej obliki se lahko pokažejo prav tehtne umetniške in etične reči. «Cigani» nimajo tako visokih namenov. Razveseljevati hočejo občinstvo in to se je posrečilo, pa bi se bilo še bolj, ako stvar ne bi bila tako rezburjena, kakor je. Snov je sama po sebi nekoliko suha in dejanje je nekoliko bolj zategnjeno kakor bi bilo dobro. V tretjem dejanju se že precej zmanjša zanimanje in obligatni konec je že skoraj neinteresanten. Glavna prednost «Ciganov» pa je v njih dovptnosti, ki je zlasti v prvih dveh dejanjih jako živahna. Boljša kakor razne burke, ki so bile za slovensko gledališče predstavljene, je Dolinarjeva, pa bi bila tudi zaslužila nekaj več zavzetja igralcev, kakor ga je bilo opaziti. Igralo se je zelo srednje in videti je bilo, kakor bi bili nekateri igralci nalašč nagajali. To se mora grajati. Da bi igralci rimirali kako igro iz neopravičene antipatije, to le ne gre. Ako so užaljeni, ker je avtor takorekoč persifliral tudi igralce, je to sila malenkostno. V burki sega šala po vseh, pa bi morali biti stalno užaljeni vsi stanovi in poklici, ako ne bi bilo tako užaljenje smešno. Ako bi bili vsi igralci storili svojo dolžnost, bi bila predstava veliko boljša. Gledališče je bilo še precej dobro obiskano in občinstvo se je prav dobro zabavalo in mnogo smejal.

Organizija

je podlaga vsakega boja. Brez organizacije je vsaka zmaga nemogoča.

Delavci!

Spominjajte se na to v sedanjem bojevitim času! Delavec, ki ni organiziran, škoduje več, kakor odkriti nasprotnik.

Hotel, restavracija in kavarna

„BALKAN“

Trst

Podpisana naznanjata, da sta prevzela 21. januarja t. l. zgoraj omenjene prostore.

Poslovanje je popolnoma reorganizirano.

Dvigalo, kopelji, električna razsvetljava, najtočnejša postrežba, izvrstna kuhinja, izbrana vina.

Za mnogobrojni obisk se priporočata

Počkaj & Kögl.

Sodrugji, Delavci, berite in širite svoj list „Rdeči prapor“!

„Rdeči prapor“ naj ne manjka v nobeni delavski hiši.

„Rdeči prapor“ naj ne manjka v nobeni gostilni, kavarni in brivnici, kamor delavci zahajajo.

Naročnina znaša: Za avstro-ogr. kraje: za celo leto K 5.44, za pol leta K 2.72, za četrt leta K 1.36. — Za Nemčijo: za celo leto K 5.96, za pol leta K 2.98, za četrt leta K 1.49. — Za Ameriko: za celo leto K 7.28.

Posamezne številke stanejo 10 vin.

V Ljubljani je v sledečih tobakarnah «Rdeči prapor» naprodaj:

Blaž, Dunajska cesta.
Franzot, državni kolodvor, Sp. Šiška.
Kanc, Sv. Petra cesta.
Kuser, Sv. Petra cesta.
Pichler, Kongresni trg 3.
Svatek, Glavni trg.
Šešark, Šelenburgove ulice.
Velkavrh, Sv. Jakoba trg.
Weiser, Jurčičev trg.
Gostilna Traun, Glince pri Viču.

V Trstu:

Lavrenčič, Piazza Caserma.

V Gorici:

Krebelj Peter, Kapucinske ulice 1.

Na Reki:

Ricardo Camera, Corso 16.

Kavarna

„Unione“

preje „Tedesco“

se priporoča cenjenim sodrugom najtopeje. Na razpolago so vsi važni in slovenski, italijanski in nemški listi. Vse pijače poceni. Napitnina je izključena.

Prva kooperativistično urejena

gostilna

v ulici S. Giovanni v Trstu.

Izvrstna vina. Dalmatinska vina, direktno od organiziranih sodrugov v Dalmaciji. Vedno dobra kuhinja. Na razpolago «Rdeči Prapor», «Arbeiter-Zeitung» in «Laboratore».